

SZÍJÁRTÓ IMRE

Tóth Árpád Gimnázium

Debrecen

Másfél óra a mozgóképes szövegtípusokról és műfajokról

»Az Úristen hat nap alatt teremtette a világot,
a hetediken pihent. Így van ezzel a rendező is.«

Andrzej Wajda

– ÓRAVÁZLAT –

1. »Kulturális ajánlat«: két gyerek ismerteti a televízió és a mozik műsorát. Mi az, amit érdemes, és mi az, amit nem érdemes megnézni? Az ajánlott televíziós műsorok milyen csatormán, és milyen napszakban láthatók? Az ajánlott filmek melyik moziban, filmklubban láthatók, hol lehet róluk információkat szerezni?

2. Néhány perces bejátszásokat mutatok videóról, ezeknek a szövegrészleteknek az alapján beszélünk a mozgóképes szövegtípusokról és műfajokról az alábbi szempontok szerint:

- milyen technikával rögzítették a szöveget, kicsoda, milyen szándékkal, milyen feltételezett közönségnek;
- ki, mikor, hol, milyen szándékkal néz hasonló szövegeket (Ez a szempont azért fontos, mert az elitkultúra-tömegkultúra kettősségéről szóló részt készíti elő.);
- jellemző motívumok;
- helyszínek: a felvétel helyszíne, diszletezett, természetes;
- az idődimenziók: a felvétel lehetséges ideje, mikor történik a filmen látható eseménysorozat;
- jellegzetes konfliktustípusok (ha van ilyen);
- a szereplők (színész, amatőr szereplő, hivatásos médiaszereplő, véletlenül kerül a képbe, egyéb).

Az idézeteket úgy válogattam össze, hogy sokfélék legyenek. Az a célom, hogy a műfajiság legfontosabb megkülönböztető jegyeit összegyűjtsük. A műfajokat a gyerekek természetesen ismerik, de az óra végén tisztázni kell a műfaj fogalmát. Az óra tehát nem arról szól, hogy milyen műfajok vannak, hanem arról, hogy ezek a szövegek miképpen (milyen ismervek alapján) csoportosulnak egy-egy műfaji elnevezés köré.

A filmbejátszások

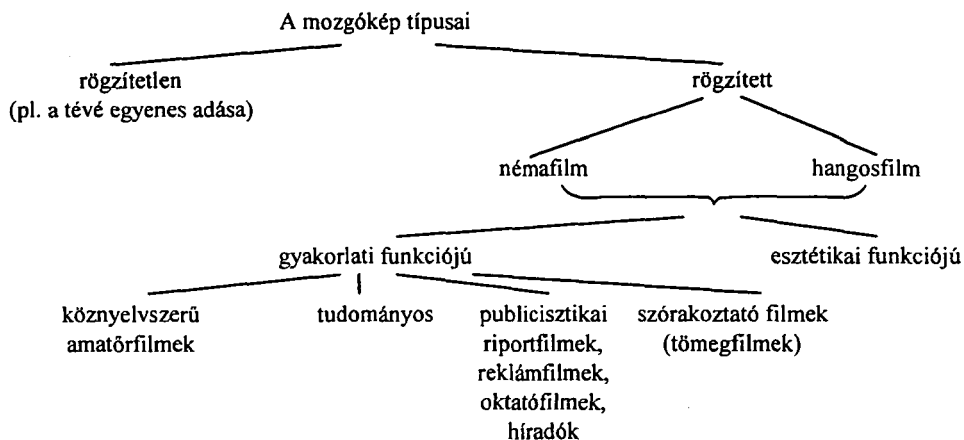
- Rófusz Ferenc: A légy
- Lumière fivérek: A kisbaba reggelije
- Szirtes András: A kisbaba reggelije (részlet); a film számunkra most azért érdekes, mert Szirtes András a klasszikus némafilmet forgatta újra hasonló helyszínen és felszereléssel
- Egy »házi mozi«: felvétel a Tóth Árpád Gimnázium szalagavatójáról
- Walt Disney: Micimackó (részlet)
- Egy videoklip részlete
- Az egyik negyedikes fiú filmjének részlete
- Részlet egy televíziós híradóból
- Huszárik Zoltán: Szindbád (részlet)
- Murnau: Nosferatu (részlet)
- Egy számítógéppel készített film részlete

Minden bejátszás után megbeszéljük az adott részletet, majd megpróbálunk a táblán egy vázlatot készíteni az összegyűjtött megfigyelésekből. A vázlat egy táblázat lesz a fenti szempontok alapján. Talán így láthatóvá válnak az egyes szövegtípusok közötti különbségek.

A táblázat rovatai: alkotó, befogadó, téma, helyszín, idő, szereplő. Célunk a vázlatlal az, hogy szemléletessé tegyük a műfajképző kellékeket.

(Minden filmrészlet kb. 3 perc, + filmenként 3 perc beszélgetés, + a vázlat elkészítése újabb 5-6 perc.)

3. Kiosztok egy táblázatot a mozgóképtípusokról (Forrás: Dr. Nagy Imre: A mozgóképek és a filmalkotás). Ez új információt nem tartalmaz, csak (bizonytalan) rendszerbe foglalja az eddigieket.)

A táblai vázlat tehát az egyes szövegtípusok leírását tartalmazza, a fenti ágrajz pedig a rendszereket. Módszertani szempontból a két mozzanatot az különíti el, hogy a műfajok leírását önállóan is el tudjuk végezni – különösen ha tudunk hivatkozni az irodalmi műfajokra –, a rendszer (a műfajok ágrajza) viszont absztrakciós műveletek eredménye. A műfaji jegyek leírása és összegzése tehát önálló tevékenység lehet, a megnevezett műfajok elhelyezése, rendszerbe foglalása pedig a táblázat segítségével történik.

4. Megpróbáljuk a közösen látott részleteket a táblázatban elhelyezni, majd értelmezzük a táblázat (mindenféle hasonló rendszerezési kísérlet) hiányosságait. A táblázatot kiegészítjük néhány játékfilmműfajjal, ezeket a gyerekek jól ismerik. Mivel az órának nem ez a témája, és mivel ilyen filmeket a gyerekek láttak már, nem szükséges ezeket bemutatni. (A klasszikus filmes műfajokról van szó: burleszk, western, horror stb.) A felsorolásuk viszont azért szükséges, mert egyrészt meg akarjuk mutatni, hogy rendkívül sok műfaj van, másrészt kipróbáljuk, hogy újabb jelenségeket hogyan tudunk besorolni, harmadrészt kiderülhet, hogy egy ilyen ágrajz nehezen értelmezi ezeket a bonyolult műfaji viszonyokat.

5. Kiemeljük a táblázatból azt a részt, amely két külön mozgóképes szövegtípusként mutatja az úgynevezett »esztétikai funkciójú« és az úgynevezett »szórakoztató« filmeket. A Ponyvaregény egy részlete ürügyén megpróbáljuk megbeszélni, hogy a két jelenség milyen bonyolult módon keveredik össze.

6. A Ponyvaregény egy részlete alapján szövegszerűen kimutatható, hogy a hasonló filmekben miként keverednek össze a hagyományosan »műfaji« filmek, illetve »szerzői« filmek nevezett szövegek jellemzői. A Ponyvaregény parodisztikus, idézet technikát használó, klisékkel dolgozó, ugyanakkor ezeket a nagyipari fogásokat újraértelmező jellege azt mutatja meg, hogy ma már nehezen különíthetők el a fenti szempontok alapján a mozgóképes szövegek. Az idézett rész: a »problémamegoldó« megjelenése. A »problémamegoldó« segít a főszereplőknek, hogy kínos helyzetből megszabaduljanak.

7. Arra kértem a gyerekeket, hogy hozzanak magukkal füzetes regényeket, regényújságokat. Megpróbáljuk ezeket leírni a »tömegkultúra-elitkultúra« fogalmaival.

8. Összegzés. Közösen fogalmazzuk meg a filmbejátszások műfaji tanulságait, a műfaji besorolás ismérveit, a tömegkultúra-elitkultúra kettősségének jelenségét.

9. A következő óra témája tehát a tömegkultúra-elitkultúra fogalma lesz. A téma fogalmi előkészítése és filmrészletekkel való megalapozása a fentiekben történt meg.

IRODALOM

Bíró Yvette: A film formanyelve. Gondolat, Budapest, 1964.

Hamar Péter: A játékfilm műnemeinek és műfajainak rendszere. Nyíregyháza, 1997.

Hartai László–Muhi Klára: Mozgókép-kultúra és médiismeret. Tankönyv 12–18 éveseknek. Korona, Budapest, 1988.

Honffy Pál: A filmek értő befogadásának lehetőségei. Magyartanítás. 1972. 1–2. sz.

Király Jenő: Bevezetés a népszerű filmkultúra vizsgálatába. Film és szórakozás. MOKÉP-MFI Budapest, 1981.

Király Jenő: Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetipusok a filmkultúrában. Korona, Budapest, 1988.

Dr. Nagy Imre: A mozgókép és a filmalkotás. Pécs, 1988.

NANSZÁKNÉ DR. CSERFALVI ILONA

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola

Debrecen

Röpke gondolatok az önbizalom jelentőségéről

A gyermekek hamarabb megtanulják, hogyan kell visszaütni társuknak, de védtelenek azokkal a felnőttel szemben, akik viselkedésüket, szeleburdiságukat kérik számon. Azért bizonytalanodnak el, mert különböző emlékképek kísérik életüket. Ezek a képek mozgékonyak, az idő múlásával összekeverednek, átértékelődnek, váratlanul előbukkannak, és különböző érzésekhez kapcsolódnak.

A gyermekorból származnak azok a fájdalmas képek, amelyek a becenevekhez vagy gúnynevekhez kötődnek, amikor az orra alá dörgölik: már megint rosszul csináltad! Fáj a magány a kórházban, a családban, a gyermekek kiközösítése az iskolai csoportban. Megszégyenítik a csoport előtt, a családi vendégek körében, az apára bízzák a büntetés kiosztását, vagy kiszolgáltattak a tanító néni-nek, a felnőtteknek. Gyakran átéli a gyerek a veszteség érzését, ha tudja, hogy elrontotta kedvenc állatát, ha a környezetében nincs minden rendben, ha meghal egy családtagja, elvesztik a kedvenc játékát, vagy ha kistestvér születik. Alkalmatlannak tartja magát, ha mindig összehasonlítják valakivel, „bezzeg Jancsi tudja, Juliska meg nem”. Ha azt tapasztalja, hogy bizonyos képességei hiányosak, ha ügyetlen a fáramászásban, vagy nem tetszik mindenkinek. Félt, ha rémálom gyötri, ha sötét van, ha a pincébe kell menni, ha a szülei elváltak, vagy későn jönnek haza, ha a város forgatagában elvesztette az anyját.

A gyereket sok sérülés érheti, de ha valakinek van önbizmalm, megnyugtató családi háttere, sokszor túleszi magát a bántásokon. A szülő segítse gyermekét, hogy könnyebben túlelje magát a rossz élményeken. Fiatal korban sokkal fontosabb az önbizalom elérése, mint az „életre nevelés”.

A boldog képek is részesei a gyermek életének, így: a biztonságérzet, amikor anyja megöleli, a betegségben ápolja, megvigasztalja; megdicséri cselekedeteiért, mesél neki, kényezteti. Élénk, vidám társaságban, játék és felfedezés közben. Tele van energiával, táncol, ugrál, rohan. Nem érzi az időt, ha játszik, ha nyár van, ha barátai val. Csodálattal nézi a világot, nyitott, fantáziájában megjelennek olvasmányélményei.

Tanítsuk meg a gyermeket *pozitívan élni, látni és gondolkodni!* Ezzel a módszerrel lelki fájdalmak szüntethetők meg, alakíthatók át örömmé.